

Παιδαγωγοί και παιδαγωγική σκέψη στον ελληνόφωνο χώρο (18ος αιώνας- Μεσοπόλεμος)

Ενότητα 5: 18ος αιώνας- αρχές 19ου αιώνα: Ιώσηπος
Μοισιόδαξ, Κωνσταντίνος Κούμας

Α. Βόλα, Μ. Ζόγκα, Α. Καρυώτη, Β. Σολωμός
Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ιώσηπος Μοισιόδαξ

✓Γεννήθηκε στη Τσερναβόδα Δοβρουτσάς. Το οικογενειακό του επώνυμο παραμένει άγνωστο καθώς το "Μοισιόδαξ" δηλώνει εθνική προέλευση.

✓Διδάχθηκε τα πρώτα γράμματα ίσως κάπου στη Βλαχία ή τη Θράκη.

✓Το 1752 μετέβη στη Θεσσαλονίκη, όπου μαθήτευσε κοντά στον λόγιο Ιαννακό, υπέρμαχο της παραδοσιακής Αριστοτελικής φιλοσοφίας.

✓Η επιθυμία του για καλύτερη μόρφωση θα τον φέρει τον επόμενο χρόνο στη Σμύρνη (1753).

- ✓ Επόμενος σταθμός του η Αθωνιάδα Σχολή του Αγίου Όρους, την οποία διεύθυνε ο Ευγένιος Βούλγαρης κατά τη διετία 1754-1755.
- ✓ Το 1756 βρίσκεται στη Σίφνο και κατόπιν στη Μύκονο. Εικάζεται πως κατά τη διαμονή του στη Σίφνο δίδασκε στο «Κοινόν Παιδευτήριον του Αρχιελάγου».
- ✓ Το 1759 μαρτυρείται η παρουσία του ως ιεροδιακόνου στον ελληνικό ναό του Αγίου Γεωργίου στη Βενετία. Αυτή την περίοδο εγγράφεται στην Ιατροφιλοσοφική Σχολή της Πάδοβας.

- ✓ Το 1765 αποδέχεται πρόταση του νέου ηγεμόνα της Μολδαβίας Γρηγορίου Αλεξάνδρου Γκίκα να αναλάβει τη διεύθυνση της Αυθεντικής Σχολής του Ιασίου.
- ✓ Οι νεωτεριστικές προτάσεις του προκάλεσαν τις αντιδράσεις κύκλων που στήριζαν την παράδοση. Το έργο του πρόκειται να διακοπεί όταν στα 1766 παραιτείται -συν τοις άλλοις και- για λόγους υγείας.

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

- ✓ Η **Ηθική Φιλοσοφία** του αποτελεί μετάφραση του αντίστοιχου έργου του Ιταλού φιλοσόφου Λουντοβίκο Αντώνιο Μουρατόρι.
- ✓ Στο εκπαιδευτικού περιεχομένου σύγγραμμά του **Περί παιδων αγωγής ή Παιδαγωγία** (Βενετία, 1779), εκθέτει τις αρχές και τις μεθόδους της ορθής -κατά τη γνώμη του- παιδαγωγικής.
- ✓ Στο φυλλάδιο του **Σημειώσεις Φυσιολογικές** ασχολείται με την ερμηνεία -από εμπειρική και ορθολογική σκοπιά- μετεωρολογικών φαινομένων.

- ✓ Άλλες απόψεις του για την επιστήμη και τη φυσική φιλοσοφία αναπτύσσει στο έργο του **Θεωρία της Γεωγραφίας**.
- ✓ Τέλος, ενδεικτική της κριτικής σκέψης του Ι. Μοισιόδακα είναι η **Απολογία** του. Εκεί εκθέτει τις φιλοσοφικές και κοινωνικές του αντιλήψεις.

Περί παιδων αγωγής ή Παιδαγωγία: Α΄ Τμήμα

Άμεσος στόχος:

Ηθικοποίηση και ενίσχυση της φιλομάθειας των νέων.

Απώτερος σκοπός:

Συμβουλευτική προς την οικογένεια και τους δασκάλους αναφορικά με την αγωγή των παιδιών.

«ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΑΤΡΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ»

- ✓ Σωστή επιλογή τροφών και δούλων.
- ✓ Ισορροπία μεταξύ σοβαρότητας-φιλοστοργίας γονέων.
- ✓ Αποφυγή πλήρους συμμετοχής των παιδιών σε όλες τις εκδηλώσεις των μεγάλων (μη συμμετοχή στο κυνήγι και τη χαρτοπαιξία), όχι όμως απομόνωση τους.
- ✓ Εξωτερική εμφάνιση των παιδιών .
- ✓ Αγωγή των νέων από 18-20 ετών.
- ✓ Σωφρονισμός των νέων.
- ✓ Αποφυγή επιβλαβών συναναστροφών.

«ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΑΤΡΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ»

- ✓ Κριτήρια επιλογής διδασκάλων από τους γονείς.
- ✓ Αντιμετώπιση παιδαγωγών από τους ευγενείς.
- ✓ Αντιμετώπιση παιδαγωγών από τους αδύναμους γονείς.

«Περί παιδων αγωγής ή Παιδαγωγία: Β' Τμήμα»

«ΗΘΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ»

- ✓ Καλλιέργεια σεβασμού στους μαθητές.
- ✓ Τρόποι μετάδοσης της φιλομάθειας.
- ✓ Σωφρονισμός των μαθητών.
- ✓ Προφύλαξη των παιδιών από την αυθάδεια και το ψέμα
- ✓ Διδασκαλία των αρετών του βίου και των αρχών της θρησκείας.

«ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ»

- ✓ Πρώτη διδακτική τριβή.
- ✓ Δεύτερη διδακτική τριβή και πρώτη παλινδρομία.
- ✓ Δεύτερη παλινδρομία.
- ✓ Τρίτη παλινδρομία.

Κωνσταντίνος Μ. Κούμας

- **1777:** έτος γεννήσεως, τόπος καταγωγής: Λάρισα.
- **1787:** μετοίκησε στον Τύρναβο.
- **1790:** σπουδές για 6 χρόνια κοντά στον Ι. Πέζαρο. Κατόπιν, μετάβαση στα Αμπελάκια για σύντομες σπουδές κοντά στον Σπ. Ασάνη και στον Γ. Κωσαντά.
- **1797:** διδασκαλία στην Σχολή της Λάρισας και στην κωμόπολη της Τσαριτσάνης.
- **1803:** μετάβαση στη Βιέννη , ανάληψη της διδασκαλίας του Στέφανου Μόσχου και σπουδές στο τοπικό Πανεπιστήμιο.
- **1809:** μετάβαση στη Σμύρνη για διδασκαλία στη Δημόσια Σχολή.

- **1813:** Σχολάρχης στη Σχολή Κουρούτσεσμε.
- **1817:** μετάβαση στη Βιέννη και συνέχιση του συγγραφικού έργου του.
- **1820:** αναγορεύεται διδάκτορας της Φιλοσοφίας και των Καλών Τεχνών και επίτιμο μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας του Βερολίνου και του Μονάχου.
- **1820:** επιστροφή στη Σμύρνη και ενασχόληση με τη μετάφραση Ελληνογερμανικού λεξικού του Ρεϊμέρου.
- **1821:** συνελήφθη από την αστυνομία του Μέττερνιχ αλλά σύντομα αποφυλακίστηκε.
- **1836:** απεβίωσε.

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ

- *Σειράς στοιχειώδους των μαθηματικών και φυσικών πραγματειών, τόμοι 8, Βιέννη 1807.*
- *Χημείας επιτομή, τόμοι 2, Βιέννη 1808.*
- *Σύνοψις Φυσικής, Βιέννη 1812.*
- *«Διατριβή εις κατηγορίας τινάς της του Δούκα Αργούς», Ερμής ο Λόγιος, 18, (1813).*
- *Βειλάνδου Αγάθων, τόμοι 3, Βιέννη 1814.*
- *Ιστορική χρονολογία, Βιέννη 1818.*
- *Σύνοψις της Ιστορίας της Φιλοσοφίας, Βιέννη 1818.*

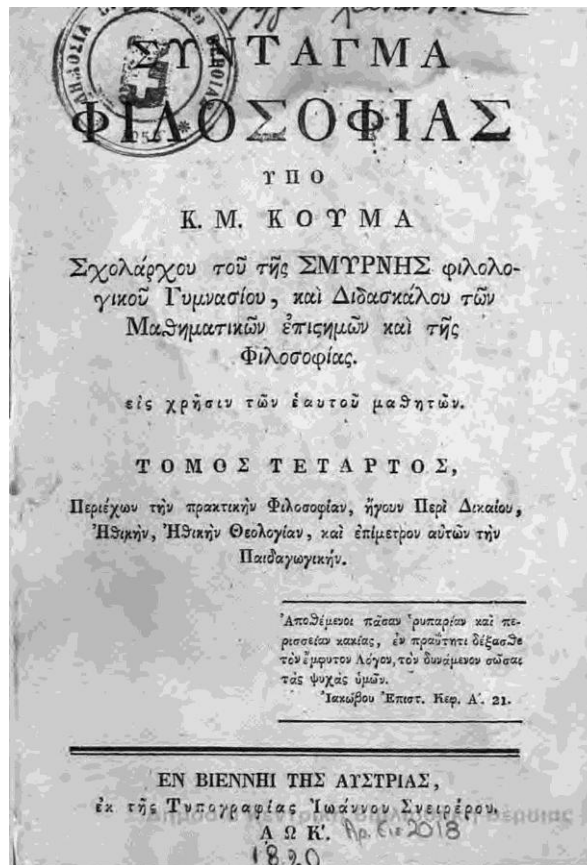

- *Σύνταγμα Φιλοσοφίας*, τόμοι 4, Βιέννη 1818-1820.
- «*Παιδαγωγία. Περί παιδείας και σχολείων*», *Ερμής ο Λόγιος* (1819)
- *Σύνοψις Επιστημών δια τους πρωτοπείρους περιέχουσα Αριθμητικήν, Γεωμετρίαν, νέαν Γεωγραφίαν, Αστρονομίαν, Λογικήν και Ηθικήν*, Βιέννη 1819.
- *Σύνοψις της παλαιάς Γεωγραφίας*, Βιέννη 1819.
- *Λεξικόν δια τους μελετώντας τα των παλαιών Ελλήνων συγγράμματα, κατά το Ελληνογερμανικόν του Ρεϊμέρου*, τόμοι 2, Βιέννη 1826

- *Ιστορία των ανθρωπίνων πράξεων από των αρχαιοτάτων χρόνων εως των ημερών μας, τόμοι 12, Βιέννη 1830-1832.*
- *Γραμματική δια σχολεία, Βιέννη 1833.*
- *Γεωγραφία, τόμοι 5, Βιέννη 1838-1840.*
- *Αι δύο προς την Μεγάλην Εκκλησίαν Απολογίαι του αοιδίμου Κ.Οικονόμου και έτεραι τινές επιστολαί αυτού ανέκδοτοι, Ερμούπολη Σύρου 1861.*

Τι είναι παιδαγωγική

Σκοπός της Αγωγής

- Αγαθός άνθρωπος
- Αγαθός πολίτης

Ορισμός της Παιδαγωγικής

Η'. Παιδαγωγική λοιπόν ἐπιστήμη εἶναι ἕκθεσις τῶν ἀρχῶν καὶ κακόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους παιδεύεται ὁ ἄνθρωπος σωματικῶς καὶ ψυχικῶς ἐνῶ εἶναι παῖς, διὰ τὰ γεῖνη ἀγαθὸς ἄνθρωπος καὶ ἀγαθὸς πολίτης. Εἶναι λοιπὸν χωριστὴ φιλοσοφικὴ ἐπιστήμη, ἐπειδὴ ἔχει χωριστὸν ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ἀντικείμενον, καὶ χωριστὸν σκοπὸν, ἀπὸ τὰ ὅποια συγκροτεῖται ὁ διακριτικὸς τῆς χαρακτήρ· ἀλλ' εἶναι ἐφηρμοσμένη ἐπιστήμη, ἐπειδὴ ἐφαρμόζονται εἰς αὐτὴν αἱ ἀρχαὶ τῆς καθαρῆς καὶ μάλιστα τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἐμπειρικὸν ἀντικείμενον τοῦ εἰς παιδαγωγίαν διδόμενου παιδός. Κατασκευάζει δὲ ἐπιστημονικῶς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὅσα ἀπαιτοῦνται εἰς τὸ εὐεπιτύχη ἢ ἀγωγή τὸν κύριόν τῆς σκοπόν.

Α΄ ΜΕΡΟΣ: «Καθαρά Παιδαγωγική»

- *«Περί των καθηκόντων των γονέων ως προς την ανατροφήν των τέκνων».*
- *«Περί σωματικής αγωγής».*
- *«Περί θεωρητικής αγωγής».*
- *«Περί πρακτικής αγωγής».*
- *«Περί παιδαγωγικών ποινών και βραβείων».*
- *«Περί της του πολίτου αγωγής και της των κορασίων».*

Β' ΜΕΡΟΣ: «Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική»

- *«Περί της διδακτικής τέχνης».*
- *«Περί διαφόρων μεθόδων εν γένει και ιδιαίτερα περί της ακροαματικής».*
- *«Περί της ερωτηματικής ή διαλογικής μεθόδου».*
- ✓ *«Κανόνες διδασκαλίας».*
- *«Περί Σχολείων και των εις αυτά διδασκομένων μαθημάτων».*
- ✓ *1^{ου} βαθμού διδασκαλία: Μαθήματα.*
- ✓ *Ανωτέρων βαθμών σχολεία: Κοινά σχολεία.*

- ✓ 3^{ου} βαθμού εκπαίδευση : Πανεπιστήμια.
- «Διάταξις των μαθημάτων εις τα κοινά σχολεία και εις τα Γυμνάσια».
- «Ειδική μέθοδος» .
- «Καθήκοντα των μαθητών και περί δοκιμασιών και διακοπών».
- «Ποιοι πρέπει να είναι οι διδάσκαλοι».
- «Περί παιδεύσεως των κορασίων».

Γ' ΜΕΡΟΣ: Σύντομος ιστορία της παιδαγωγίας

- Αρχαίοι Έλληνες
 - ✓ Λυκούργος
 - ✓ Σόλων
 - ✓ Πυθαγόρας
- Ρωμαίοι
- Χριστιανοσύνη
- Κάρολος ο Μέγας
- 16ος και 17ος αιώνας

- **18ος αιώνας**
 - ✓ Φραγκιανή Σχολή
 - ✓ Σχολή ανθρωπιστών
 - ✓ Σχολή φιλόφρωνων
 - ✓ Σχολή των εκλεκτικών
- **19ος αιώνας**

Συμπεράσματα-Σύγκριση

	Ιώσηπος Μοισιόδαξ	Κωνσταντίνος Κούμας
Πειθαρχία- τιμωρία	Ως μέσο αγωγής	Ως μέσο αγωγής
Ρόλος οικογένειας	Ο πατέρας λειτουργεί ως πρότυπο για τα παιδιά	Χρέος των γονέων: η ανατροφή των παιδιών
Διάσταση του φύλου	Δεν κάνει διάκριση γιατί θεωρεί δεδομένη μόνο την αγωγή των αγοριών	Αποκλειστικά οικιακή αγωγή προβλέπει για τα κορίτσια
Μεθόδευση και περιεχόμενο της διδασκαλίας	Αρχές Νέας Παιδαγωγικής και επιρροή από το Διαφωτισμό	Μηχανική και Πνευματική μεθόδευση

Βιβλιογραφία

- Δημαράς, Κ. Θ., 2009. *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*. Αθήνα: Ερμής.
- Ζιώγου-Καραστεργίου, Σ., 2011. *Η παιδαγωγική σκέψη από τον Πλάτωνα ως τη Μ. Μοντεσσόρι*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Καράς, Γ., 1977. *Καΐρης-Κούμας, δύο πρωτοπόροι δάσκαλοι*. Αθήνα: Gutenberg.

Βιβλιογραφία

- Καραφύλλης, Γ., 1998. *Πραγματεία περί παιδων αγωγής ή παιδαγωγία, νεοελληνικός διαφωτισμός, φιλοσοφική και νεοελληνική βιβλιοθήκη*. Κοζάνη: Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων.
- Κιτρομηλίδης, Π.Μ., 1985. *Ιώσηπος Μοισιόδαξ, Οι συντεταγμένες της βαλκανικής σκέψης τον 18ο αιώνα*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

- Κούμας, Κ. Μ., 1820. Επίμετρον Παιδαγωγικής. Στο: Κ. Μ., Κούμας, επιμ. 1820. *Σύνταγμα Φιλοσοφίας, τόμος τέταρτος*. Βιέννη: Ι. Σνιερέρου.
- Μαυροσκούφης, Δ., 2005. *Αναζητώντας τα ίχνη της ιστορίας, ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και ιστορικές πηγές*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

- Μπονίδης, Κ., 2004. *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας, διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Τσιρίκογλου-Λαγούδα, Φ., 1997. *Ο Θεσσαλός λόγιος-παιδαγωγός του Νεοελληνικού Διαφωτισμού Κωνσταντίνος Μ. Κούμας, Η ζωή- το έργο-οι ιδέες του*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Κοντοβά
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

